

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru a pošiljanjem na dom za celo leto 3 glid., za pol leta 1 glid. 60 kr., za četrt leta 30 kr. — Naročnina se pošilja upravištva v tiskarni sv. Cirila, korško ulice, št. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobé se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopis se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

O trganji kmetij.

(Govor dr. Gregorčca v drž. zboru.)

Visoka zbornica! Večkrat se je tukaj izreklo, da § 16. (17.) zavzema jedro vsemu onemu zakonu. To je tudi popolnem moja misel, zakaj § 16 (17) namerava svobodno trganje kmetijskih posestev zatreti ali vsaj znatno omejiti. Tako pa udari napako po glavi, prime jo za koren, namreč svobodno trganje kmetijskih zemljišč. Brez tega paragrafa je medel ves ta zakon, zastonj se trudimo kmetom pomagati. Ako vsaj nekoliko ne omejimo svobodnega trganja zemljišč, ni mogoče kmetijskega stanú oteti pogina. Ona omejitev je za to brezpogojno potrebna. To nam potrjuje nad 2000 let stara zgodovina, pa tudi žalostna izkušnja poslednjih 20 let v lastnej naši domovini. Zgodovinski je namreč dokazano, da so kmetijski stan uničili prej ali slej, vsekako pa gotovo, kjerkoli so pripuščali svobodno trganje in razkosovanje kmetijskih zemljišč. Jednako dokazano pa je in se ne more utajiti, da so kmetije povsod tam, kjer je njihov stan dobro vrejen, zlasti pa še zavarovan zoper svobodno trganje zemljišč, srečno se vojskovali zoper veliko posestvo in kapital. Dokazov nahajamo pri vseh državah arskega plemena v Evropi, v romanskih, v nemških pa tudi v slovanskih.

Arska plemena so zasedla v starodavnih in prazgodovinskih časih Evropo ter so tukaj zemljo prvič obdelovala, posestno pravo je bilo pa različno. Razločujemo v tem oziru posestva občinska, rodbinska, osobna omejena in osobna neomejena. Slednja temeljijo v rimskem pravu, ki je kmetškemu stanu pogubno, kajti njemu je posledica svobodno trganje zemljišč.

Poglejmo v lepo Italijo, kjer se je rodilo rimsko pravo! Ondi se ni mogel nikoli kmetijski stan za več časa ohraniti, ne v krščanski, pa tudi ne v predkrščanski dobi. Na Francoskem propada kmetijski stan od tiste dōbe, ko so leta 1789 proglasili svobodno trganje zemljišč. Fran-

coska vlada je sklicala leta 1851 mož strokovnjakov ali enketo. Ti so poizvedeli, da Francija šteje 4,246.000 kmetijskih posestev. Po pretečenih 23 letih pa se je posvetovala druga enketa ter jih je našla še samo 2.826.000, torej se je kmetom izgubilo več, kakor 1,400.000 posestev. Na Nemškem nahajamo mnogo veleposestnikov v severno-vzhodnih krajih, skoro samih pritlikastih posestev na zapadu. Tukaj se kmetškemu prebivalstvu prav slaba godi. Temu se ne moremo čuditi, ako pomislimo, da je na Württembergem 146.000 kmetijskih posestev, katerih nobeno ne meri več, nego 1½ ara. Od teh je 80.000 taci, kjer ne redijo nič živine.

Najslabše godi se posestnikom pritlikavcem v Torinskem, kjer skoro le samo od krompirja živijo. Pravijo torej tam:

„Krompirja zjutra,
Opoldne v juhi,
Zvečer krompirja spet,
Krompirja na ves vek“.

Krompir je pa hrana ubogih. Zatorej se ni čuditi, ako nahajamo ondu ljudstvo revno, škrofelcasto in jetičasto.

Bolje se godi kmetom na južnem Bavarskem, kjer niso posestva tako razdrobljena. Prepričal sem se tega sam ondu nekaj potujoč. Najboljše pa imajo kmetije na Hanoveranskem. Zakaj? Zato, ker jih zemljiščna knjiga, imenovana „Höferolle“, varuje zoper razkosovanje. Ti kmetije so najpremošnejši, v versko-nravnem oziru najvrlejši na vsem Nemškem.

Pri nas v Avstriji, namreč v dednih kronovinah, je branilo zakonodajstvo obstanek velikega, srednjega in malega zemljiščenega posestva ter se je upiralo zoper njegovo drobljenje in razkosavanje, vsaj do leta 1868. Le z vladnim dovoljenjem so smeli preoddaljene parcele prodati ali prevelike kmetije razdeliti. Toda ostati je moralo zmiraj toliko, da je mogla rodbina, broječa po pet ljudi, na posestvu živeti, namreč 12 oralov.

Po mojem mnenji gre baš temu zahvala,

da še sploh v Avstriji imamo številni kmetijski stan, na kateri se moremo ozirati in ga še v pošteb jemati, kedar hočemo socialna vprašanja reševati. Naš kmetijski stan je še zmiraj dobrodejen jez med preveč bogatimi in presilno ubogimi. Bil bi ta jez mnogo trdneji, ko bi ga liberalno postavodajstvo leta 1868 ne bilo tako močno oškodovalo. Že večkrat se je tukaj povedalo, kako smo od tiste dobe naprej doživeli pri nas poprej nezaslišano trganje in razprodavanje zemljišč, veleposestva pa se širijo na škodo kmetovalstva. Kot vzgled se je navajalo s Koroškega postopanje grofa Thurna. Ta grof Thurn mora liberalnim Dunajskim listom biti zelo ušesna oseba, ker so vsi zamolčali, kar je o njem poslanec g. dr. Steinwender omenil. Le „Vaterland“ je objavil, kako da je grof Thurn okoli 6000 oralov kmetom pobral zemljišča, ter jih kupil in svojemu itak ogromnemu posestvu pritaknil.

Pristavljam še, kar sem v javnih listih čital, da je grof Thurn nedavno pol župnije Črneške na Koroškem pograbil ter nad 30 kmetijskih posestev ondu kupil. Nekaj podobnega se je godilo na spodnjem Štajarskem. Nekov kapitalist, čegar predstari so najbrž nekdanj skoz Rdeče morje šli, pokupil je od kmetov 300 oralov njiv, travnikov, gozdov, ter jih je dobro plačal. Zakaj? Pravijo, da je to špekulacija ali da hoče „imeti svoj lov“. V petih ne prevelikih sodnijskih okrajih na slovenskem Štajarskem so v treh kratkih letih eksekutivno prodali 1153 kmetijskih posestev; toliko rodbin je moralo zgubiti svoj dom in propasti v nemaništvo.

(Dalje prih.)

Bralna društva.

(Konec.)

Vsako nedeljo popoldan, recimo, po večernicah, sešli bi se udje društva na katerem si bodi domu enega teh udov, ali pri kakem drugem kmetu, ki se za to zanima, — samo v krčmi ne! — ter bi, zdaj ta, zdaj drugi ud ostalim udom časnik čital. Pri tem bi se razvijali javni pogovori čez to in ono, kar je bilo čitano — in to ravno je ono, kar bi jaz rad znal uresničeno. S tem bi bila kmetu dana prilžnost, da prosto svojo misel izjavi, ter morebiti bi to pomagalo, da bi kmet pri vsem, kar dela, gosteje tudi mislil, kakor se še to sedaj pripeti.

Posebno iz gospodarskega stališča bilo bi to zelo koristno, kajti čez slabe sedanje gospodarske razmere se vedno samo le tožiti, to celo nič ne pomaga, temveč le škoduje, ker pri tem večnem javkanji izgubi še pogumneji ves up na kedanje spremembo k boljemu, ter vsako delo, katerega se loti, opravi le površno, s čemer še

ima seveda menj gotovosti na ugoden uspeh tega dela.

Bolje bi bilo tedaj, da kmetje prebirajo razen drugih, tudi gospodarske liste, ter drug drugemu svetuje in se med seboj pogovorijo kaj o tem, kar je kateri čital, bi se dalo pod obstoječimi razmerami uvesti in kako lastno gospodarstvo poboljšati; in če se to stori, ni dvombe, da bi se mnogo na bolje obrnilo!

Ne smemo vendar pri tem pozabiti, da bi se še veliko drugih nesreč vsled takih društev ne zgodilo; zakaj vsaj boljim fantom ne bi prišlo niti v misel, po nedeljah (posebno v zimskem času) polegati po krčmah, zapivati in igravati denar in zdravje, ognili bi se na tak način mnogim prepirom, pretepom in pobojem, vsled katerih slednjih, žalibog, spodnji Štajar slovi precej daleč čez Štajarske meje! Zares žalostna slava!

Tako si to reč tedaj jaz mislim. Da vam to primer pišem, ne storim za tega del, ker želim, da ga objavite, temveč hotel sem izjaviti samo svoje misli, gledé tega, in če baš najdete kaj porabljivega v njem, porabite ga drage volje v primerni obliki.

Upam tudi, da še kdo v vašem listu izpregovori katero besedo o tem, ter morebiti se reč že na prvo opombo kje poskusi. (Morebiti kje v slov. goricah?) Gradiva gotovo ne bi manjkalo.

Gospodarske stvari.

Domača živina in nje vzboljšanje.

V zadnjem listu našem smo rekli, da nam je treba gledati na to, naj si o pravem času in torej po vsem pravo živinče postavimo v hlev, ako nam je za to, da nam bode živina na hvalo in na dobiček. To se naj godi po času, ne prenašlo, pri tem imejmo vselej oči odprte, da ne zavržemo denarja ali si vsaj ne pokvarimo še te živine, ki jo že imamo v hlevu.

Tudi to smo že omenili, da kaže pri nas pinegavska živina, kajti ona nam služi še nekam najbolj za potrebe, kakor so pri nas doma. Poleg pinegavske živine pa se priporočuje še tudi belanska. Le-ta je doma na gorenjem Koroškem. Ime ima od reke, ki teče skozi gorenje Koroško — od Bele. Bela daje ime dolini pa tudi živini, ki se nahaja v njej. Živina belanska pa se vidi sedaj že tudi drugod, po Koroškem, pa je nje najti že tudi na Štajarskem in Kranjskem.

Na Koroškem se nahaja je največ v dolini Dravski, Zilski in Jezerski. Kaka je zunanja podoba belanske živine? — Ne loči se belanska žival veliko od pinegavske in če gre za pravo, ste obe iz ene in iste pasme ali vrste. Razlika je med njima najbolj v deželi, v